

kaukolės ties pakaušiu, kaukolės apačios lygyje, gulėjo po monetą, o ties dešiniu juo pečiu, irgi tame pačiame lygyje – dar viena moneta (du Gustavo II Adolfo ir vienas Zigmanto III Vazos šilingai). Prie monetų buvo smulkių organikos trupinėlių – vilnonių siūlų (?) fragmentų. Sprendžiant iš prie šonų priglaustų rankų ir suglaustų kojų, mirusysis galėjo būti palaidotas karste, kurio liekanų neišliko.

Perkasoje, 70 cm gylyje, ties kapo 2 mirusiojo dešiniu juo žastikauliu, kiek aukščiau jo, aptiktos suardyto vaiko kapo liekanos – kaukolės kaulų fragmentai ir šlaunikaulis. Šalia jų gulėjo 4 karsto vinys, todėl vaikas galėjo būti palaidotas karstelyje. Antropologiniais tyrimais nustatyta, kad tai iki 2 m. amžiaus kūdikis.

Įvairiose perkastos vietose paviršiniame žemės, maišytos su moliu, sluoksnyje rasta 15

pavienių vinių, į sluoksnį, be abejo, patekusių iš šalia esančios duobės kasant molį. Gansonų senkapyje aptikti kapai datuojami XVI a. antrąja puse–XVII a. pirmąja puse. Senkapį, vadinamą Pinčiukų kalnu, Pimpio kalnu ir esantį už 1,4 km į ŠR nuo Paparčių–Žibaičių kelio bei 0,1 km į R nuo Eiriogalos–Žibaičių kelio, reikia įrašyti į Registro archeologinių vietų sąrašą.

GANSONYS (GUVELIAI, MIŠKINIŠKIAI) CEMETERY

In 2002 KPC investigated the supposed Gansonys cemetery (Kaišiadorys district). During the investigations 2 graves were uncovered – of two adults and one child. Coins, a knife and coffin tacks were collected there. The cemetery is datable from the 2nd half of the 16th – beginning of the 17th centuries.

LALĖNŲ SENOSIOS KAPINĖS*

Bronius DAKANIS, Zenonas BAUBONIS

Į vietinės reikšmės Archeologijos paminklų sąrašą buvo įrašytas Lalėnų senkapis, vad. Prancūzkapiai (Paparčių sen., Kaišiadorių r.). Į sąrašą jis įrašytas, be abejo, vadovaujantis archyvine medžiaga – VAK 1935 m. anketa, kurioje Lalėnų k. („Lelėnų“, bet anketos scheme – „Lalėnai“) nurodomos prancūzų kapinės, kurių savininkai – Jonas Rozauskas, Stasys Mekas ir Jonas Stanevičius. Anketoje rašoma, kad jose nuo senų laikų imamas žvyras, o „imant žvyrą randama daug žmonių kaulų“, be to, „randama ir monetų“, nurodoma, kad „karsto“ lentų nėra, taip pat nėra ir ginklų. Tos pačios komisijos užpildytame žinių iš Lietuvos žemės vardyno lape surašyti Padvarių pradžios mokyklos Elžbietos

Marčiulionytės 1935 m. surinkti duomenys, jog Lalėnų prancūzų kapinės vadinamos Kapinėmis (Mogilniku). Jose „iškasdavo ginklų ir kaulų“, kapines „žmonės dar vadina Prancūzkapiai“. Užrašytas ir pasakojimas, kad „per karą žuvo daug prancūzų ir jie ten yra palaidoti“. 1977 m. Prancūzkapius žvalgė MMT ir RŽPI ekspedicija. Ekspedicijos ataskaitoje nurodoma, kad kalvos papėdėse iškasinėti bulviarūsiai, kuriuos kasant randama žmonių kaulų, o 1983 m. MMT kompleksinė archeologinė ekspedicija Prancūzkapiams nustatė senkapių teritoriją, ją pažymėjo laikiniais riboženkliais ir kartografavo, o 1993 m. – saugomo gamtinio landšafto ir reguliuojamo užstatymo zoną.

* – 2002 m. tyrinėjimai.

Archeologas Vytautas Daugudis spėjama Lalėnų kapinyną 1997 m. nurodė tarp kitų Papatėrių ir Žaslių apylinkių objektų – Baruolių, Laukagalio, Miškiniškių, Krasnosiolkos ir priskyre juos senkapiams arba plokštiniams kapinynams. Lalėnų dvaras minimas 1590 m. 1795 m. Lalėnai jau priklausė Našlėnų dvarui.

Vadovaujantis archeologinių vietų tyrimų, inventorizavimo ir apskaitos dokumentų rengimo programomis KPC 2002 m. vykdė Lalėnų spėjamo kapinyno žvalgymą ir žvalgomuosius archeologinius tyrimus (tyrimų vadovas Z. Baubonis).

Prancūkapiai – tai ŠR–PV kryptimi apie 70 m ilgio ir 50 m pločio kalva, kuri yra 6–8 m aukščio. Jos vidurinė dalis kiek žemesnė. Nuo jos ŠV kryptimi besitęsiantis kalvos kyšulys tarp žvyrdubės ir šiaurinio galo dar žemesnis. Jis pažemėja per 1–1,5 m ir yra tarsi terasa kalvos šlaite. Kalvos ŠR galas aukščiausias. Kalvos V šonas seniai iškastas, o aplink kalvą, ypač apatinėje šlaito dalyje, iškasta daug bulviarūsių. Keli bulviarūsiai iškasti ir kalvos viršuje, į R ir ŠR nuo žvyrdubės. Čia seniau ir galėjo būti rasti žmonių kaulai.

Vietinis gyventojas Albertas Žukauskas nurodė, kad kalvą vadino prancūzų kapinėmis ar Prancūzkalniu, kasdami bulviarūsius rasdavo kaukolių.

Žvalgant spėjama kapinyną neaptikus archeologinių radinių, jame tirti 3 plotai.

Perkasa 1, kuri R–V kryptimi yra 5 m ilgio ir 2 m pločio, tirta kalvos ŠV dalyje, 2 m į ŠR nuo žvyrdubės krašto. Perkasoje po stora, 15 cm storio, smėlinio varpučio velėna iki 35–55 cm gylio buvo maišyto pilko smėlio sluoksnis. Jo apatinė apie 10 cm storio dalis tamsesnė. Be abejo, tai buvęs žemės paviršius. Perkastos Š pjūvyje, maišyto smėlio sluoksnio įgilėjimo iki 55 cm apačioje, rastos dvi žiesto puodo šukelės.

Perkasa 2, kuri taip pat R–V kryptimi yra

5 m ilgio ir 2 m pločio, tirta kiek aukštesniau kalvos PV gale, 14 m į P nuo perkastos 1 tirtame plote po 12 cm storio velėna buvo 30–60 cm storio maišyto (supustyto) smėlio sluoksnis. Jame kiek ryškesni du tamsesni – pilkesni tarp sluoksniai, susiformavę augalijos poveikyje smėlio pustymų metu. Viršutinis, mažiau intensyvus ir ryškus, iki 6 cm storio buvo 18–22 cm gylyje, o apatinis, ryškesnis, nuo 2 iki 16 cm storio – 34–40 cm gylyje ir ėjo per visą tiriamą plotą. Perkasoje, po velėnos ir pustyto smėlio sluoksniu, 44–74 cm gylyje aptiktas buvęs užpustytas žemės paviršius – 8–16 cm storio degėsingo smėlio sluoksnis. Jame aptikta žiestų puodų šukių ir koklių trupinėlių, spalvoto patinuoto stiklo šukelių.

Perkasa 3 tirta aukščiausiu kalvos ŠR gale, 10 m į R nuo perkastos 1 ir 16,5 m į ŠR nuo perkastos 2. Ji Š–P kryptimi buvo 5 m ilgio ir iki 2,3 m pločio. Perkasoje po 12 cm storio velėna iki 24–34 cm gylio (vietomis įdubimuose iki 66 cm) buvo pilkas smėlis su žemių priemaiša. Po juo išryškėjo anglingo smėlio netolygus, tačiau ištisinis, nuo visai plono iki 16–22 cm storio, sluoksnis (jis turėtų būti perkasoje 2 aptikto vidurinio ištisinio pilko smėlio sluoksnio tąsa). Giliau po anglingo smėlio sluoksniu buvo maišytas smėlis, po juo, 56–104 cm gylyje, buvo 10–30 cm storio smėlio su pavieniais angliukais sluoksnis – pirminis žemės paviršius (jis taip pat turėtų būti tirtuose plotuose 1 ir 2 aptiktų apatinių tamsesnių ir degėsingų sluoksnių tąsa). Jame archeologinių radinių neaptikta, tik perkastos R pjūvyje rastas mažas molio tinko gabalėlis. Šį sluoksnį perkastos PR kampe kirto tirta kapo 1 duobė, o R šone bei P gale sluoksniuose buvo dar 3–4 kapų duobės, kurios netirtos. Tik vienos pjūvyje rasta maža žiesto puodo šukelė. Visos minėtos duobės užpildytos maišytu smėliu ir įžemyje – taip pat smėlyje, mažai išsiskyrė.

Ištirto *kapo 1* duobė ŠV–PR kryptimi buvo iki 180 cm ilgio ir 60–80 cm pločio. Mirusysis duobėje palaidotas galva į ŠV (295°), ant nugaros, ištiestomis kojomis ir simetriškai ant dubens padėtomis rankomis. Galva kiek pasvirusi į kairę, kojos – nesuglaustos, lygiagrečios. Mirusiojo griaučiai gulėjo 140–170 cm gylyje. Jų ilgis – 172 cm. Kapo duobės gale, perkasos V sienelėje, apie 70 cm virš kojų kaulų, rasti du karsto vinies fragmentai, kurie čia, matyt, pateko iš kapo vėliau jo gale kasant kitą duobę. Dar viena karsto vinis gulėjo išorinėje kairiojo šlaunikaulio pusėje. Kairėje krūtinės pusėje ant šonkaulių rastas žalvarinis religinis labai nudilęs medalionas su nulūžusia ausele pakabinimui, kuriame pavaizduota šv. Marija su kūdikiu. Jis buvo tarp dviejų keturkampiu suformuotų stiklų, matyt, gulėjusių jau sunykusioje medinėje dėžutėje. Medalionas datuojamas XIX a. viduriu (datavo Eugenijus Ivanauskas). Atlikus griaučių

antropologinius tyrimus nustatyta, jog mirusysis buvo per 55 m. amžiaus ir turėjo skeveldrinį kairiojo alkūnkaulio jau suaugusį lūžimą (tyrė VU MF doc. dr. Rimantas Janauskas).

Lalėnų senąsias kapines, esančias 70 m į pietus, PV nuo Paparčių–Anupravos kelio ir 0,4 km į R PR nuo šio kelio kryžkelės su keliu į Bekštonis, reikėtų įrašyti į Laidojimo vietų sąrašą. Jos įrengtos kalvoje, kurioje prieš tai stovėjo sodyba – galbūt nuo XVI a. nurodomas Lalėnų dvaras.

LALĖNAI CEMETERY

In 2002 KPC explored the Lalėnai (Kaišiadorys district) cemetery. After investigation of three trenches, only in the third one 5 graves were uncovered and only one of them was investigated and dated back to the 19th century A.D., according to the medallion found in it.

VAITKŪNŲ SENKAPIS

Dalius RIBOKAS

Vaitkūnų senkapis (Leliūnų sen., Utenos r.) yra į ŠR nuo nebeveikiančių kaimo kapinių. 1956 m. iš čia į UKM pateko XIV a. plačiašmenis kirvis. Radėjas pasakojo, kad atkasė kapą, kuriame buvo kirvis. 2003 m. muziejus ištyrė 112 m² plotą. Jokių senkapių pėdsakų nerado. Nukasant dirvožemį įvairiose vietose rastos šešios žiastos XIX–XX a. šukės, du gyvulių kaulų fragmentai ir paukščio kaulas. Tinkamiausioje laidoti vietoje, kur nėra molio, žemė permaišyta kasant

iki 1 m gylio bulviarūsius. Turbūt čia buvo rastas atsitiktinai pamestas kirvis, o kapą radėjas išgalvojo.

VAITKŪNAI CEMETERY

In 2003 UKM investigated the Vaitkūnai old cemetery. During the investigations in the area of 112 m², it was established that no old cemetery ever had been in this place.